

EL LENGUATGE

La pell de xagri

Una de les novel·les més conegudes del gran novel·lista francès Honoré de Balzac és la que duu el títol original *La peau de chagrin*. N'hi ha una traducció catalana de Ramon Vinyes, publicada abans de la guerra a les Edicions Proa, amb el títol, molt fidel a l'original, *La pell de xagri*. Aquesta novel·la, però, ha estat potser més divulgada entre nosaltres a través de les diverses versions castellanes que se n'han fet, que han adoptat totes elles, seguint segurament l'exemple de la primera, el títol *La piel de zapa*. Això, lògicament, implica una equivalència entre el mot català *xagri* i el mot castellà *zapa*, la qual, però, no reflecteixen la majoria dels diccionaris d'equivalències. D'altra banda, recordem en alguna ocasió haver sentit esmentar aquesta novel·la amb el títol català *La pell d'escat*, que no correspon a cap edició i s'ha obtingut probablement a partir del títol castellà.

Els nostres diccionaris defineixen perfectament el mot *xagri*: "cuir (de cavall, camell, etc.) treballat de manera (...) que resta granel·lut i es destina a la confecció de calçats, bosses, etc." (Diccionari Fabra). L'exemple que en dona l'Alcover-Moll és de *Pilar Prim*, de N. Oller, referit a l'entapissat d'un sofà. Aquest significat és el mateix que té el mot francès *chagrin* (que significa també "melangia", amb què es fa un joc de paraules intraduïble), d'on prové el mot català, i un dels que té el mot castellà *zapa* (que té els sinònims *chagrén* i *chagrán*, tributaris també del mot francès). Però la majoria dels nostres diccionaris d'equivalències, entre ells el d'Albertí i el de Moll, només indiquen *sapa* com a mot equivalent de *zapa* (és a dir, com a terme militar). El de J. Miracle, en canvi, hi afegeix *pell d'escat* i *xagri*.

Certament, doncs, hi ha una relació de significat entre *xagri* i *escat*, bé que no designin la mateixa cosa. *Escat* és el nom d'un peix, dit també *àngel* o *peix àngel* (*Squatina angelus*), del grup dels selacis, que es caracteritza per una pell aspra i granel·luda —com la pell de xagri—, però usada no per a fer bosses o entapissats sinó, més modestament, per a allisar fustes i altres materials, com l'anomenat *pape de vidre*. Com que aquesta denominació és l'equivalent de la del castellà *papel de lija*, que prové del nom d'un peix, no és gens estrany que a vegades s'identifiqui l'*escat* o *peix àngel* amb la *lija*, però sembla que es tracta de dos neixos diferents.